

ÇANAKKALE ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

Nazife KURTMAN

Canakkale ilinde tesbit ettiğimiz yapıların tarihçeleri ve plân özellikleri hakkında ben bu konuşmamda ayrıntıya girmeyeceğim. Çünkü tesbit edilen bu yapılar, Genel Müdürlüğümüz yayınlarından olan "**Vakıf Abideler ve Eski Eserler**" kitap dizisinin beşinci cildi olacak olan Çanakkale sayısında ayrıntıları ile yazılacaktır.

Şimdi sizlere Çanakkale'de tespit ettiğimiz eserlerden bazı örnekler sunmak istiyorum.

Önce Çanakkale İl Merkezinden başlayacağım.

Fatih Camii:

Fatih Sultan Mehmet tarafından 1462-1463 yıllarında Çanakkale'nin Kaleleri ile birlikte yapılmıştır. Bu eser 1862-63 yıllarında temelden yenilenmiştir.

Özelliği, Çanakkale Merkezinde yapılan ilk cami olmasıdır.

Kale Mescidi:

Kale içerisinde doğu-batı yönünde dikdörtgen plânlı, küçük bir mescittir. Mihrabı güneydoğu köşededir. Minaresi giriş burcunun üzerindedir. Evliya Çelebi'ye göre Mescit ve Minare Kanuni zamanında onarım görmüştür.

Saat Kulesi:

Çanakkale'de uzun yıllar konsolluk yapmış olan Vitalis adındaki bir İtalyan'ın bağışladığı para ile Şehrin Valisi tarafından 1897 yılında yaptırılmıştır.

Aynalı Çarşı:

Türküsü ile meşhur olan Aynalı Çarşı tipik bir arasta çarşısıdır. Adını, pasajın giriş kapısının iç tarafında, iki yanda yer alan aynalardan almıştır.

Önceki hali daha büyük ve canlı olan Çarşı'nın şimdiki durumu tek bir pasaj halinde olup, orjinal kısmı, cadde üzerindeki kapısı ve üzerindeki kitabelerdir.

İlyâ Halyo adında bir Musevi tarafından yaptırıldığına dair İbrance 1890 tarihli bir kitabesi ile II. Abdülhamit'in ihsanları sayesinde yaptırıldığını belirten ikinci bir Türkçe kitabesi vardır.

Muvakkithane:

İki katlı, kargir bir yapıdır. Alt katı dükkan ve üst katı muvakkithane olan yapı, kitabesine göre 1867 tarihinde yaptırılmıştır.

Şu anda üst katta kiracı öğrenciler kalmaktadır. Alt kat ise dükkân olarak kiraya verilmiştir.

ECEBAT- KİLİTBAHİR YAPILARI

Tabib Hasan Paşa Camii:

17. Yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başlarında Saray tabipliğinden sürgün edilerek buraya yerleşen Tabib Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Küçük bir mescit şeklinde olan cami denizin hemen kıyısındadır.

Cahidi Sultan Camii:

Yapılış tarihi belli değildir. Ancak Cahidi Ahmet Efendi 1659 da öldüğüne göre bu yıllara yakın bir tarihte yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Minaresi 1953 yılında yeniden yapılmıştır.

Camiye bitişik bir de Cahidi Ahmet Efendi'nin türbesi vardır. Cami, boğaza hakim bir tepenin üzerinde, eşsiz bir manzara içerisindedir.

Çanakkale'den bakıldığında hemen dikkati çekmektedir.

Çeşmeler:

Kilitbahir'de 30'dan fazla kitabeli çeşme vardır. Ancak bugün çok azının suyu akmaktadır. Genellikle isimleri de bilinmeyen bu çeşmeleri tespit ederken adreslerine göre isimlendirdik. Kale arkasındaki çeşme, Trafo sokaktaki çeşme gibi.

Kadir Baba Tekkesi:

Kilitbahir ile Havuzlar Mesire Yeri arasında, eski yıldız Tabyaları'nın denize bakan yüzü tarafındadır.

Şu anda harabe halinde bulunan tekkeye ulaşmak bizim için de zor oldu. Hatta ekibimizden yapıya kadar ulaşmayıp geri dönen arkadaşlarımız oldu.

Boğazın güney ucuna hakim bir tepede bulunan tekkenin çevresinde birkaç yapı kalıntısı, mezarlar ve bir havuz vardır. Yapılış tarihi bilinmeyen yapı kare planlı, sekizgen tavanlı ve pramidal çatılıdır.

GELİBOLU ESERLERİ

Namazgah:

Osmanlı Ülkesinde yapılan ilk namazgahlardandır.Şehrin güneydoğusunda, Hamzakoy ile Gelibolu arasında, deniz kıyısında bir tepenin üzerindeki düzlüktedir. Boğazın girişine hakim bir manzarası vardır.

Düzgün kesme taş ve mermer malzeme ile, Paşa oğlu İskender tarafından 1407 yılında yaptırılmıştır.

Cerrahi Hüseyin Camii:

Gelibolu Çarşı Merkezinde olup ibadete açık, klasik dönem Osmanlı yapılarındandır. Önceden tekke olduğu düşünülen Cami iki bölümden oluşan kubbeli küçük bir mescittir.

Ulu Cami:

Kitabesinden, 1386 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Sultan Murad adına Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa tarafından yaptırılan cami, 1667 de ve 1889 yılında büyük onarımlar geçirmiş olup bugün geç dönem özelliği göstermektedir.

Saruca Paşa Türbesi:

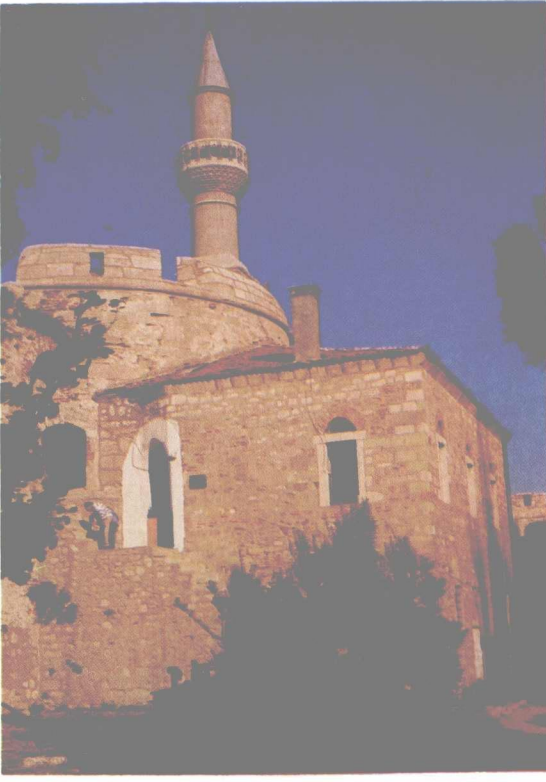
II. Murad dönemi vezirlerinden olan Saruca Paşa Gelibolu'da bir imaret, bir cami ve bir medrese yaptırmıştır.

Ayrıca çok sayıda sosyal tesis yaptırdığını öğreniyoruz. Ancak şimdi ayakta kalan yalnızca kendi türbesidir.

Kaptan-ı Derya Ali Baba Türbesi:

Hamzakoy'da Sinan Paşa Türbesinin yanındadır. Kitabesine göre 1357 yılında oğlu Demirtaş Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Asıl adı Emir Ali olan bu denizci kişi İmralı Adası'nın fatihidir.

Resim 1: Çanakkale Merkezinde bulunan Kale içi Mescidi.

Resim 2: Çanakkale Merkezinde bulunan Saat Kulesi.

Resim 3: Çanakkale Merkezinde bulunan Aynalı Çarşı.

Resim 4: Çanakkale Eceabat, Kilitbahir Bucağında bulunan Tabip Hasan Paşa Camii.

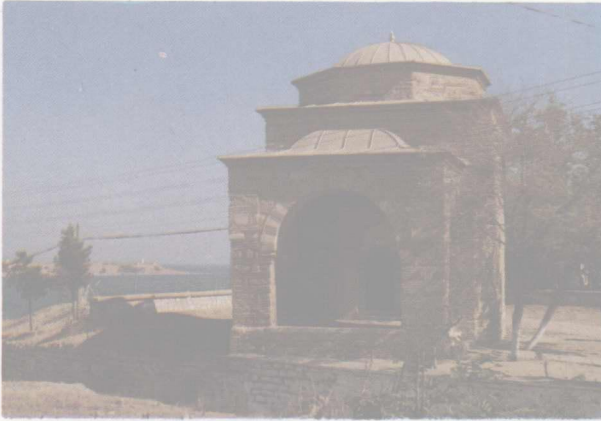
Resim 6: Çanakkale Eceabat, Kilitbahir Bucağında bulunan Kadir Baba Tekkesi.

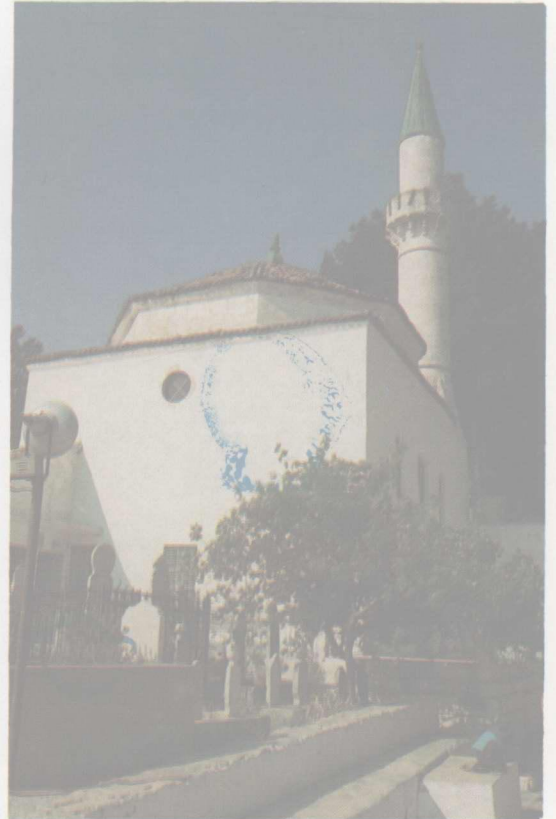
Resim 11: Çanakkale Gelibolu Tersanesi.

Resim 9. Çanakkale Gelibolu Hallaç Mansur Türbesi

Resim 7: Çanakkale Gelibolu Namazgahı.

Resim 5: Çanakkale Eceabat, Kilitbahir Bucağında bulunan Cahidi Ahmed Efendi Camii.

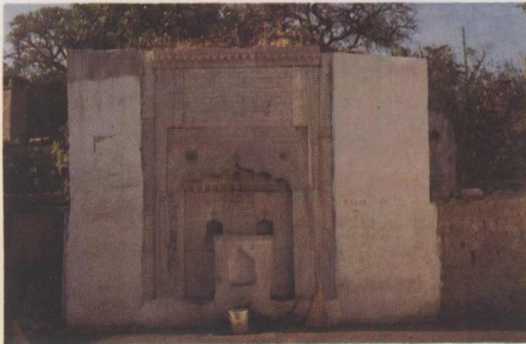
Resim 10: Çanakkale Gelibolu Mevlevihanesi.

Resim 8: Çanakkale Gelibolu Sinan Paşa Türbesi.

Resim 13. Çanakkale Gelibolu Bolayır Bucağı
Gazi Süleyman Paşa Türbesi ve avlusunda
bulunan Namık Kemal'in Mezarı

Resim 12: Çanakkale Gelibolu Telli Çeşme.

Resim 14.
Çanakkale Lapseki
Gazi Hüdavendigâr Camii

Resim 15:
Çanakkale Lapseki
Çardak Bucağında
bulunan
Çardak Han'ın
giriş kapsı.

Resim 16:
Çanakkale Ayvacık
Behramkale
Gazi Hüdavendigâr
Camii.

Sinan Paşa Türbesi:

II. Beyazıt'ın damadı olan kaptan-ı Derya Sinan Paşa eşi Minüre Sultan'la birlikte burada yatmaktadır. Hamzakoy'dadır. Gelibolu'daki Türbelerin en büyüğüdür. 1831 tarihli bir onarım kitabesi vardır.

Hallac Mansur Türbesi:

Fener ve Namazgah tepesine giden yol kavşağındadır. Kitabesi yoktur.

Rivayetlere göre Gelibolu, Türklerin eline geçmeden önce burada yaşamış olan Hallaç Mansur'un anısına yapılmış bir türbedir.

Çilehane:

Feneraltı denilen yerde, deniz kıyısında tek odalı bir kaya oyuğudur. İçerisinde bir mihrabı vardır.

Yazıcızâde Mehmet Efendi'nin tefekkür edip meşhur Muhammediye'yi yazdığı yerdir.

Mevlevihane:

Gelibolu'da Hamzakoy üzerindeki Askeri Bölgede yer alan Mevlevihane, 1674 yılında yapılmış, fakat sonradan yıkılarak geç devir özelliğinde yeniden inşa edilmiştir. Diğer Mevlevihanelere göre daha büyük olan yapı dikdörtgen planlı, üzeri çatı ile örtülüdür.

İçeride kalem işleri ile süslü kubbeleri, mermer taklidi sütunlar ve ayaklar taşımaktadır. Kuzeyde ve güneyde birer kapısı, güneyde iki adet mihrabı vardır. İçerde mekan, bir bütünlük ve ululuk arz etmektedir.

Tersane:

Vakıf eser olmadığı halde, Gelibolu Tarihinde önemli bir yeri olduğu için tersaneyi de sizlere tanıtmayı uygun buldum. Fatih Sultan Mehmet ve Yıldırım Beyazıt zamanlarında hükümetin esas tersanesi olan yapı, Yıldırım Beyazıt Devrinde, Saruca Paşa nezaretinde kurulmuştur.

Ayrıca gemi yapmak için tezgahlar, depolar, sahile yakın çeşmeler peksimet fırınları ve baruthaneler de yapılmıştır. Fakat bugün çevresindeki bu yapılar yok olmuşlardır.

Telli Çeşme:

Çok sayıda çeşmesi olan Gelibolu'da Telli Çeşme en meşhur olanıdır.

Çeşme Lale devrinde Damat İbrahim Paşa'nın Damadı Kaymak Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kitabeye ve çevresi gelin tacı motifi ile işlenmiştir.

BOLAYIR

Süleyman Paşa Türbesi:

Gazi Süleyman Paşa'nın 1354 yılında ele geçirdiği ve karargah olarak kullandığı yerlerden biri de Bolayır'dır.

Kendisi'de Bolayır yakınlarında öldüğü için, birlikte öldüğü atı ile birlikte buraya gömülmüştür.

Şimdiki yapının 1880 yılından sonra yapıldığı tahmin ediliyor.

Türbe, Saros Körfezine bakan bir tepenin üzerindedir. Namık Kemal'in mezarı da vasiyeti üzerine türbenin bahçesine yapılmıştır.

LAPSEKİ

Gazi Süleyman Paşa Camii:

Dik bir yamaç üzerinde, eskiden mevcut olan bir kilisenin temelleri üzerine kurulmuştur. İki adet mihrabı olan caminin mihraplarından biri güneydoğu köşededir.

Kitabesi olmayan caminin yapım tarihi belli değildir.

UMURBEY KASABASI

Murad Hüdavendigâr Camii:

Murat Hüdavendigâr zamanında, burada mevcut olan kilisenin camiye dönüştürülmesi ile yapılmıştır. Zamanla onarımlar sırasında dış duvarları tamamen değişmiş, ancak içeride orijinalliğini büyük ölçüde korumuştur.

Doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, üzeri kiremit örtülü, çatılı olan cami, Umurbey Belediyesinin başvurusu üzerine Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı ile 1990 yılı içerisinde

yıkılmıştır. Yerine yeni bir cami yapılmaktadır.

Çardak Yakup Bey Camii:

Osmanlıların Rumeli'ye ilk geçiş noktası olan Çardak Kasabasında,1464 yılında Gelibolu Sancak Beyliği görevine atanmış olan Gazi Yakup Bey, Kasabada bir külliye yaptırmıştır.

Bugün, bu yapılardan bir cami ve Kervansaray ayakta kalmıştır.

Cami,1464-1475 yılları arasında yapılmış olup, sonradan yapılmış onarımlar sırasında değişmiştir.

Çardak Yakup Bey Kervansarayı:

Kervansaray, dikdörtgen bir plana sahip olup, üzeri kiremitli tek bir çatı ile örtülüdür. Çatıyı, on adet mermer devşirme sütun ile elli adet ahşap direk taşır.

Giriş kapısındaki kitabede, Sultan Murad Oğlu Sultan Mehmet tarafından 1464 yılında Yakup Bey'e emrolunduğunu yazmaktadır.

Genel Müdürlüğümüz tarafından önceki yıllarda onarılmış olup, şu anda yine onarım programındadır.

EZİNE

Abdurrahman Camii:

Orhan Gazi döneminde yapılmış olan cami, geçirdiği onarımlar nedeni ile günümüze kadar oldukça değişmiştir. Halk arasında Ulu Cami de denir. 1829 tarihli bir onarım kitabesi vardır.

Kemallı Köyü Asilhan Bey Camii:

Kapısının üzerindeki kitabeden, Asilhan Bey Bin Kemal tarafından 1382 yılında yaptırıldığını anlıyoruz.

Düzgün kesme taş ve yer yer devşirme malzeme kullanılan cami Osmanlı Mimarisinin ilk dönem örneklerindedir. Son cemaat yeri sonradan eklenmiştir.

Kemallı Köyü Asilhan Bey Hamamı:

Hamamı, Asilhan Bey'in Babası Kemal Bey yaptırmıştır. 1354-55 yıllarında yapıldığı, camide muhafaza edilen kitabesinden anlaşılmaktadır. Küçük ve basit bir plana sahiptir.

İlk dönem Osmanlı hamamlarından biri olması nedeni ile önemlidir.

AYVACIK

Behramkale Murad Hüdavendigâr Camii:

Behramkale, Antik Assos Harabelerinin, hemen kıyısında yüksek bir tepenin yamacında kurulmuştur.

Murad Hüdavendigâr Camii de antik Vent Akropol'ünün kuzeyinde, cephesi Behramkale'ye dönük, ovaya hakim, yüksek bir tepeye kurulmuştur.

Tek kubbeli, kare plânlı, köşeleri pahlı, minaresiz sade bir yapıdır. Kaynaklarda, Caminin önceden mevcut olan bir kiliseden döndürüldüğü yazılıdır.

Yalnızca cuma günleri kullanılan cami, onarım programında olup, onarımı devam etmektedir.

Murat Hüdavendigâr Köprüsü:

Tuzla Çayı üzerinde, Behramkale'ye 1 km. mesafededir. Kitabesi yoktur. Ancak camii yapılırken köprü'nün de yapıldığı tahmin edilmektedir.

Eni 4,5 m. olan köprü dört gözlüdür. Sağlamdır ve üzerinden karayolu geçmektedir.

Kazılca Tuzla Köyü Murat Hüdavendigâr Camii:

Murad Hüdavendigâr'ın emri ile Emir Hacı Bin Süleyman tarafından 1366 yılında yapıldığı kapısındaki kitabesinden anlaşılmaktadır.

Camide çok miktarda devşirme malzeme kullanılmıştır. İlk Dönem Osmanlı Mimarisi örneklerinden olup, çok değişmeden günümüze gelebilmiştir.

Tuzla köyünün zamanla batıya doğru kayması ile cami köyün dışında kalmıştır.Yalnızca cuma namazları kılınmaktadır.